

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ



دانشگاه آزاد اسلامی

واحد بهشهر

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته حقوق خصوصی (M.A)

عنوان:

بررسی تطبیقی حمایت از حریم خصوصی در فقه اسلام و حقوق

ایران

استاد راهنما:

دکتر حسین باقری

نگارش:

شیماء فاتحی عبدالملکی

تابستان ۱۳۹۹

تقدیم به:

پدر عزیزم....

مادرم که رهنمودهایش، همواره دادرس سخطه های مبهم زندگیم بوده....

با تشکر از:

و با تشکر از استاد محترم و فرهیخته جناب آقای دکتر حسین باقری که بی‌تردید از نوا و نوای این عرصه اندو

فائق آمدن بردشواری های این راه جز با عنایت ایشان میسر نبود.

فهرست مطالب

۱	چکیده
۲	فصل اول
۲	کلیات تحقیق
۳	۱- بیان مساله
۴	۲- اهمیت و ضرورت انجام تحقیق
۶	۳- اهداف تحقیق
۶	۴-سوالات تحقیق
۶	۵-فرضیات تحقیق
۷	۶-پیشینه تحقیق
۷	الف-پیشینه حمایت از حریم خصوصی در حقوق ایران
۸	ب-پیشینه حمایت از حریم خصوصی در اسناد بین المللی
۹	۷-روش تحقیق
۹	۸-نوآوری تحقیق
۹	۹-ساختار تحقیق
۱۰	فصل دوم
۱۰	ادبیات و پیشینه تحقیق
۱۱	مبحث اول: تعاریف
۱۱	گفتار اول - تعریف حریم
۱۲	گفتار دوم: حمایت از حریم خصوصی
۱۷	مبحث دوم- ماده ۱۷ میثاق
۲۰	مبحث سوم- استثنائات حریم خصوصی
۲۰	گفتار نخست: حسن رعایت قوانین
۲۲	گفتار دوم: مجوز نقض حریم خصوصی
۲۴	گفتار سوم: حریم خصوصی و عدم مداخله بی مورد در آن
۲۷	فصل سوم
۲۷	مبانی فقهی و شرعی حریم خصوصی
۲۸	مبحث اول - قرآن
۲۹	مبحث دوم-روایات
۳۱	مبحث سوم-نظر فقهای معاصر در مورد حریم خصوصی

۳۴	مبحث چهارم-نظر فقهای اهل سنت
۳۷	مبحث پنجم-حریم خصوصی در اندیشه امام خمینی(ره)
۴۰	مبحث ششم-بررسی اجمالی قانون حمایت از حریم خصوصی
۴۱	۱- منع غیبت
۴۲	۲- عیب جوئی مردم و وظیفه او بر عیب پوشی
۴۳	۳- ورود به منازل و حریم خصوصی افراد
۴۴	فصل چهارم
۴۴	حریم خصوصی در حقوق ایران
۴۵	مبحث نخست: حریم ارتباطات خصوصی و حمایت از آن
۴۵	گفتار نخست: ارتباطات خصوصی و انحاء مداخله در آن
۴۵	بند اول: مفهوم مداخله در ارتباطات خصوصی شهروندان
۴۶	بند دوم: انحاء مداخله در ارتباطات خصوصی
۴۶	الف) باز کردن و تفتیش مرسولات پستی
۴۸	ب) رهگیری و ضبط تلفن ها و سیگنالهای رادیویی
۵۰	ج) رهگیری داده های رایانه ای و ارتباطات اینترنتی
۵۳	گفتار دوم: شرایط صدور مجوز ورود در حریم خصوصی
۵۳	بند نخست: منوط شناختن نقض حریم ارتباطات خصوصی به صدور مجوز قضائی
۵۴	بند دوم: رعایت شرایط قانونی در صدور و اجرای مجوز قضائی
۵۶	مبحث اول-مبانی حریم خصوصی در حقوق ایران و اسلام
۵۷	مبحث دوم: اصول و استانداردهای حمایت از حریم اطلاعات شخصی شهروندان
۵۷	گفتار نخست: اطلاعات شخصی
۶۱	گفتار دوم: حمایت از حریم خصوصی در گستردهی الکترونیکی
۶۵	مبحث سوم - موارد نقض حریم خصوصی
۶۵	گفتار اول - موارد نقض حریم خصوصی جسمانی
۷۵	گفتار دوم - محل سکونت افراد
۷۵	الف - انواع ورود
۷۶	۱- ورود فیزیکی به منزل و خلوت
۷۶	۲- ورود غیرفیزیکی به منزل و خلوت
۷۷	ب - ورود به حریم منزل و خلوتگاه افراد
۷۹	ج - حمایت از حریم منزل و خلوتگاه در نظام حقوقی ایران
۷۹	۱- ورود افراد غیرحکومتی به منزل و خلوت افراد
۸۱	۲- ورود افراد حکومتی به منزل و خلوت افراد

۸۳	گفتار سوم - موارد نقض حریم خصوصی اطلاعات
۱۰۵	گفتار چهارم - حریم خصوصی در ارتباط جمعی و عمومی و دیگری ارتباط خصوصی
۱۰۶	الف - ارتباطات دور
۱۰۶	۱- ارتباط از طریق پست
۱۰۹	۲- ارتباط از طریق تلفن
۱۱۱	۳- ارتباط از طریق تلگراف
۱۱۲	۴- ارتباط از طریق بی سیم
۱۱۲	ب - ارتباطات نزدیک
۱۱۳	۱- ارتباطات جنسی
۱۱۴	۲- ارتباطات کلامی
۱۱۵	۳ - ارتباطات از طریق ایماء و اشاره
۱۱۵	ج - ارتباطات الکترونیکی
۱۱۶	۱- اینترنت
۱۱۷	۲- ایمیل یا پست الکترونیکی
۱۱۸	مبحث چهارم-دفع و شیوه های جبران ضرر
۱۱۸	گفتار اول - دفع یا رفع زیان وارده در حریم خصوصی
۱۲۱	گفتار دوم - شیوه های جبران ضرر
۱۲۲	الف - شیوه های جبران مالی
۱۲۴	ب - شیوه های جبران غیرمالی
۱۲۴	۱ - جمع آوری اثر زیانبار و جلوگیری از نشر و پخش عرضه آن
۱۲۵	۲- اعاده وضع به حالت سابق
۱۲۷	۳- الزام به عذرخواهی
۱۲۸	۴- توسل به قوای قضائی و خسارت تنبیهی یا کیفری
۱۲۹	۵ - درج حکم محکومیت خوانده در مطبوعات
۱۳۱	۶ - خسارت اسمی یا نمادین یا سمبلیک
۱۳۱	۷ - پاسخگویی
۱۳۴	۸- اعاده حیثیت
۱۳۶	فصل پنجم
۱۳۶	نتیجه گیری و پیشنهادها
۱۴۴	فهرست منابع
۱۴۴	الف - منابع فارسی
۱۴۴	۱- کتابها

- ۲- مقاله ها ۱۴۷
- ۳- قوانین ۱۴۸
- ۴- آئین نامه ها ۱۴۸
- ب - منابع عربی ۱۴۹
- ج - منابع سایتهای انگلیسی ۱۵۱

چکیده

هدف از انجام این پژوهش بررسی تطبیقی حمایت از حریم خصوصی در فقه اسلام و حقوق ایران می باشد. حریم خصوصی، مفهومی سیال است که امروزه از جمله آزادی وجدان و اندیشه، کنترل بر جسم خود، داشتن خلوت و تنهایی در منزل و مکان خصوصی، کنترل بر اطلاعات شخصی، رهایی از نظارت های سمعی و بصری دیگران، حمایت از حیثیت و اعتبار خود و حمایت در برابر تفتیش ها، تجسس ها را شامل میشود. حق حریم خصوصی، حق زندگی کردن است با میل و سلیقه خود و با حداقل مداخله و ورود دیگران. به دیگر سخن، حقی است که بر اساس آن، افراد می توانند تعیین کنند که دیگران تا چه اندازه می توانند به لحاظ کمیت و کیفیت، اطلاعاتی درباره آنان داشته باشند؛ در حریم خصوصی، انتظار این است که اطلاعات شخصی و محرمانه، که از آن در محلی خصوصی پرده برداشته می شود، برای شخص سومی آشکار و برملا نشود زیرا این افشاگری سبب ناراحتی یا اضطراب و تنش احساسی برای کسی می شود که نسبت به این مسئله حساس است در واقع حریم خصوصی به افرادی تعلق می گیرد که در محلی هستند که شخص انتظار دارد آن محل خصوصی بماند. نتایج این تحقیق حاکی از آن است که حقوق و آزادی ها به منزله حریم خصوصی به طور ضمنی و در میان سایر قواعد حقوقی، به طور ناقص، مورد حمایت قرار گرفته اند. قانون اساسی، قانون مجازات اسلامی، قانون آیین دادرسی کیفری، قانون آزادی اطلاعات، قوانین و مقررات مربوطه به ارتباطات پستی، تلفنی و قانون مطبوعات در زمره قوانین و مقرراتی هستند که گاه ضمنی و گاه صریحا از برخی مصادیق حریم خصوصی حمایت کرده اند.

واژگان کلیدی: حق-حریم خصوصی-ایران-آزادی.

فصل اول

کلیات تحقیق

۱- بیان مسأله

حریم خصوصی، یکی از مصادیق حقوق شهروندی است و خلوتگاه انسانها محسوب می شود. مکانی که هیچ کس بدون مجوز حق ورود به آنرا ندارد. امروزه حریم خصوصی مفهومی چون، آزادی وجدان و اندیشه، کنترل بر جسم خود، داشتن خلوت و تنهایی در منزل و مکان خصوصی، کنترل بر اطلاعات شخصی، رهایی از نظارتهای سمعی و بصری دیگران، حمایت از حیثیت و اعتبار خود و حمایت در برابر تفتیشها و تجسسها و رهگیریها را در بر دارد. حریم خصوصی یک حق است و این حق اساسی مرتبط با حفظ مقام انسان و دیگر ارزش هایی است که کرامت انسانی برای ما به ارمغان می آورد. بر پایه این حق یک شخص یا گروه می تواند با میل و سلیقه خود و با حداقل مداخله و ورود دیگران، زندگی کند. اینکه فرد چگونه لباس بپوشد و خود را آرایش و پیرایش کند، چگونه تفکر کند و نسبت به سیاست کشورش بیندیشد و مصادیق بسیار دیگر همگی، در حوزه حق حریم خصوصی است و ورود به این قبیل مقوله ها بدون اذن صاحب حق، نقض حریم خصوصی به حساب می آید. پیدایش «حقوق حریم خصوصی» از سال ۱۹۶۰ میلادی نمودار شده است. از آن سال به بعد بود که کنوانسیون ها و اسناد حقوق بشری، منع تجاوز افراد به حریم خصوصی یکدیگر را پیش بینی کردند و حریم منزل، مکالمات و ارتباطات، اطلاعات و غیر و را تفسیر و توضیح دادند. حقوق داخلی کشورهای غربی با تأسی بر اسناد مذکور و بسط و تعالی آنها و همسان سازی با حقوق داخلی خود در خصوص حریم خصوصی، مبادرت به وضع قانون نمودند. در حقوق اسلامی، از هنگام پیدایش اسلام و نبوت حضرت محمد (ص) و نزول وحی، آیات و احادیث متعددی به حریم خصوصی اشخاص، اختصاص یافته است. در اسلام از حریم جسمانی و ارتباطات و اطلاعات به تصریح حمایت شده است. استثنائاتی که در منابع اسلامی بر ممنوعیت مداخله در امور دیگران وارد شده است، بسیار محدود و مضیق بوده، تنها به دلیل ضرورتهای اجتماعی مهم، از جمله مواقعی که جلوگیری از محبوط و پایمال شدن حقوق دیگران مطرح می باشد، مقرر شده اند. در واقع دخالت در حریم خصوصی استثناء بوده و به قدر متیقن و قدر ضرورت خود محدود شده است و تفسیر موسع آن ممنوع می باشد. در مجموع، می توان نتیجه گرفت که حریم خصوصی در نظام احکام اجتماعی اسلام، قلمرو وسیعی از زندگی انسان را شامل می شود. در این قلمرو، آزادی انسانها در تعیین سرنوشت خود به رسمیت شناخته شده است. اشخاص حقیقی و حقوقی اعم از حکومتها و غیر و، از مداخله در این حریم منع شده اند. در صورت مداخله اشخاص مذکور و نقض حریم خصوصی افراد اجتماع، آنان مسوولیت جزائی و مدنی دارند. در مقایسه حقوق غربی با حقوق اسلامی در حقوق حریم خصوصی، می توان به صراحت اذعان داشت که قدمت حقوق غربی در این مقوله حقوقی متجاوز از

پنج‌جاه سال نمی باشد، اما از بدو و تولد اسلام به این گونه حقوق توجه و عنایت خاصی مبذول شده است و قدمت آن در اسلام به بیش از ۱۴۰۰ سال می رسد. مقوله هایی چون جسم، مال، ارتباطات اعم از ارتباطات دور و ارتباطات نزدیک با اقسام و انواع آنها، اطلاعات و اسرار، حیثیت و آبرو، حریم خلوت و منزل، عقاید و آراء و افکار، نوشتار، جملگی حریم خصوصی محسوب می شوند. تعرض به آنها توسط اشخاص حقیقی و حقوقی ممنوع می باشد. حقوق موضوعه ایران، این رشته حقوقی را به صورت یک رشته مستقل و مجزا شده از رشته های دیگری حقوقی به رسمیت نشناخته است و قانونی تحت عنوان «قانون حمایت از حریم خصوصی» تاکنون به تصویب نرسیده است. در قوانین مختلف، بطور موردی، مسائل مربوط به حریم خصوصی مطرح شده و گاهاً ضمانت اجرای کیفری یا حقوقی برای ناقضین در نظر گرفته شده، ولی قانونی جامع، پیرامون آن وجود ندارد. این قضیه، یک نقص بزرگ در قوانین است. ناقضین حریم خصوصی، دارای مسوولیت مدنی هستند. مبانی نظری مسوولیت مدنی در نقض حریم خصوصی در تحقیق پیش رو، نظریه تقصیر نوعی است. در قوانین مختلف، اعم از جزائی و مدنی مبنای مسوولیت «تقصیر» در نظر گرفته شده است. برای اینکه وقوع تقصیر از ناحیه کسی احراز شود، کافی است که عمل شخص، با رفتار یک شخص محتاط و متعارف در همان شرایط خارجی وقوع حادثه مخالف باشد. زیان دیده از نقض حریم خصوصی می تواند کلیه خسارات مادی و معنوی خود را از عامل زیان مطالبه کند و دادگاه می تواند در صورت وجود ارکان مسوولیت مدنی، از شیوه های جبران ضرر اعم از مالی و غیرمالی استفاده کرده و عامل زیانبار را محکوم نماید. در این پایان نامه سعی بر این است به این سوال پاسخ داده شود که حمایت از حریم خصوصی در فقه اسلام و حقوق ایران به چه صورتی می باشد؟

۲- اهمیت و ضرورت انجام تحقیق

انسان به عنوان اشرف مخلوقات، از یک سو استقلال فردی دارد و از سوی دیگر، به اعتبار آنکه در جامعه و در ارتباط با دیگران زندگی می کند موجودی اجتماعی است. این طبیعت دوگانه انسان از یک طرف از هم جدا و از طرف دیگر چنان به هم آمیخته شده است که گریزی از جمع بین این دو ویژگی نیست و جامعه، ناگزیر از پذیرش استقلال فردی وی و پای بندی به التزامات ناشی از این استقلال فردی است.

در مقام حضور انسان است که حق انسان نسبت به تمامیت مادی و معنوی خود معنی و مفهوم پیدا می کند؛ انسانی که در خفا و خلوت و به دور از چشمان دیگران و بدون ارتباط با افراد نوع بشر زندگی کند طرح بحث حریم خصوصی در مورد وی بی معناست.

حریم خصوصی را می‌توان یکی از بنیادی‌ترین و اساسی‌ترین حقوق بشری تلقی کرد که با شخصیت وی ارتباط مستقیم و تنگناگی دارد. حق انسان به تنها بودن و با خود بودن به وسیله دیگران مورد احترام قرار گرفتن و به دور از چشم و نگاه کنترل‌کننده دیگران و رها از تجسس و تفتیش دیگران زیستن، حقی است که لازمه یک شخصیت مستقل به شمار می‌آید. حریم خصوصی، با آزادی و استقلال انسان و حق تعیین سرنوشت برای خود نیز ارتباط ملازمی دارد و اساساً شخصیت انسان در پرتو این مفهوم معنی می‌یابد.

طبق ماده ۱۳ اعلامیه جهانی حقوق بشر: «هر کس حق زندگی خصوصی، آزادی و امنیت شخصی داشته باشد». نکته مهم در مورد حریم خصوصی آن است که مفهوم و قلمرو این بعد از حق انسان نیز به دنبال تحولات و پیشرفت‌هایی که به مرور زمان در زمینه‌های علمی، اجتماعی و اقتصادی، صورت گرفته است تحت تأثیر قرار گرفته است. لذا، مفهوم و قلمرو حریم خصوصی در جامعه پیشرفته و متمدن امروزی با مفهوم و قلمرو آن در جامعه سنتی سابق متفاوت می‌باشد. کما اینکه مفهوم و قلمرو آن در دنیای کنونی در یک جامعه توسعه یافته، با جامعه عقب مانده یا در حال توسعه می‌تواند متفاوت باشد؛ دلیل این تفاوت، آن است که تکنولوژی مدرن امروزی، علاوه بر پلیس، مردم را قادر ساخته است که به طور مخفیانه، بر اعمال مردم نظارت کنند و اطلاعات محرمانه‌ای را درباره زندگی اشخاص به دست آورند که اصولاً چنین حقی را ندارند. استفاده از دستگاه‌های عکسبرداری مخفیانه مثل تلفن‌های همراه دارای دستگاه فیلمبرداری و عکسبرداری، استفاده از پست الکترونیکی و دیگر شیوه‌های الکترونیکی برقراری ارتباط از دستاوردهای تکنولوژی امروزی است که می‌توان گفت تکنولوژی مدرن قلمرو نقض حریم خصوصی را توسعه داده است. لذا، می‌بایستی ابزارهای جدیدی نیز در قالب حمایت‌های ویژه قانونی برای حمایت از حریم خصوصی ایجاد شود. در سالهای اخیر در کشور ما پدیده‌هایی چون اینترنت، موبایل، دوربینهای کنترل و مدار بسته و دسترسی آسان به اطلاعات و ارتباطات، رواج گسترده یافته است و اشخاصی با دسترسی به اطلاعات دیگران و ذخیره سازی آنها و یا با در اختیار گرفتن فیلمهای خصوصی و خانوادگی و تکثیر و توزیع آنها و یا با نفوذ به حریم جسمانی و خلوت آنان باعث نقض حریم خصوصی افراد اجتماع شده و با این اعمال و رفتار خود، حیثیت، جان، مال و آبروی آنها و حتی خانواده هایشان را مخدوش و ملوک می‌نمایند. علی‌رغم ورود این فن‌آوریها و استفاده‌های بسیاری که از آنها در قلمرو علوم مختلف می‌شود، قوانین ما با پیشرفت این پدیده‌ها تغییر نکرده است و در بسیاری از مسائل مربوط به نقض حریم خصوصی، یا قانونی وجود ندارد و یا قانون موجود کارآمد نمی‌باشد. همچنین پیرامون حریم خصوصی و انواع آن و موارد نقض آن، قانون خاصی به تصویب نرسیده

است و هنگامیکه مسئله ای از این قبیل به وقوع می پیوندد دستگاه قضائی مجبور است از عموماً برای فیصله موضوع استفاده کند. مسائل و مواردی از این دست اینجانب را مجاب نمود تا به انجام این تحقیق مبادرت نمایم، تا بلکه زنگ خطری برای قانونگذاران و محققان و حقوقدانان که صد البته آن بزرگواران بر این موضوعات وقوف کامل دارند، باشد و منجر به تصویب لوایح و طرحهایی در رابطه با «حریم خصوصی» و مسوولیت‌های ناشی از نقص آن شود.

۳- اهداف تحقیق

هدف اصلی

بررسی حمایت از حریم خصوصی در فقه اسلام و حقوق ایران

اهداف فرعی

۱. بررسی حریم خصوصی در فقه اسلامی
۲. بررسی حریم خصوصی در حقوق ایران
۳. بررسی تطبیقی حریم خصوصی در فقه اسلامی و حقوق ایران

۴- سوالات تحقیق

سوال اصلی

حمایت از حریم خصوصی در فقه اسلام و حقوق ایران چیست؟

سوالات فرعی

- ۱- دیدگاه فقه اسلامی در خصوص حریم خصوصی چیست؟
- ۲- دیدگاه حقوق ایران در خصوص حریم خصوصی چیست؟
- ۳- وجوه اشتراک و افتراق حریم خصوصی در فقه اسلامی و حقوق ایران چیست؟

۵- فرضیات تحقیق

فرضیه اصلی

به نظر می‌رسد حریم خصوصی معنوی افراد، آن بخش از اعمال و ویژگی‌های هر شخص است که ناظر بر شخصیت و هویت اوست که برای عموم آشکار نبوده، وی نیز تمایل به افشای آن نداشته و در صورت افشا، شخصیت او آسیب می‌بیند.

فرضیات فرعی

- ۱- به نظر می‌رسد از دیدگاه فقه اسلامی، حریم خصوصی یکی از آموزه‌های مهم اسلام نیز می‌باشد و در آیات متعددی از قرآن مجید بر لزوم رعایت حریم خصوصی اشخاص تاکید شده است.
- ۲- به نظر می‌رسد در حقوق ایران، قانون اساسی، قانون مجازات اسلامی، قانون آیین دادرسی کیفری، قانون آزادی اطلاعات و ... از مصادیق حریم خصوصی حمایت کرده‌اند.
- ۳- به نظر می‌رسد قدمت حمایت از حریم خصوصی در حقوق اسلامی بسیار بیشتر از حقوق ایران است. همچنین هر دو نهاد، اصل رعایت حریم خصوصی مورد قبول و تاییدشان می‌باشد.

۶- پیشینه تحقیق

در این قسمت به بررسی پیشینه تحقیق پرداخته می‌شود.

الف- پیشینه حمایت از حریم خصوصی در حقوق ایران

تقی خانی، (۱۳۹۱)، حاکمیت بر اینترنت، خبرنامه کانون وکلای دادگستری اصفهان، سال اول، آذرماه ماه ۱۳۸۵، شماره ۱۴، به این نتیجه رسید که با آنکه دست‌کم از زمان تصویب اولین قانون اساسی، با عطف به حمایت‌های سنتی از حق حریم خصوصی، مانند رعایت حرمت مسکن اشخاص و منع باز کردن نامه‌های شخصی و غیره آشنا شده است، در فرهنگ عمومی نیز حریم خصوصی اهمیت خاصی داشته است تا حدی که کمتر از صد سال پیش در ایران مردم با این استدلال که با صدور شناسنامه می‌خواهند نام خود و متعلقاتشان را در دفتر دولت بنویسند، با ثبت احوال مبارزه می‌کردند و کسی حق نداشته است نام همسر و فرزند یا تعداد زوجات، فرزندان و سن آنان را بداند در ظاهر به دلایل سیاسی از یک طرف و تلقی نادرست آموزه‌های مذهبی از طرف دیگر، این حقوق هیچ‌گاه نتوانسته است یک محمل اجرایی منسجم و معطوف به قانون پیدا کند؛ از همین روست که در موارد نقض حرمت خصوصی افراد در

جامعه و انتشار عمومی اطلاعات مرتبط با آن، بیشتر درباره نادرست بودن یا مغرضانه بودن اطلاعات منتشر شده بحث می‌شود تا درباره خصوصیت و طبیعت این گونه اطلاعات.

شهریار (۱۳۸۹) فحریم خصوصی و جامعه اطلاعاتی فصلنامه علمی، پژوهشی دانشگاه قم، سال هشتم، شماره ۴ و ۳، نتایج تحقیقش حاکی از آن است که در نظام حقوقی ایران (متشکل از قواعد حقوقی منعکس شده در قانون اساسی، قوانین عادی، عرف، تعهدات عرفی و قراردادی بین المللی دولت ایران) حریم خصوصی به صورت مشخص و معنون مورد حمایت واقع نشده است. همانند موضع نظام حقوقی اسلام، موضع حقوق موضوعه ایران در مواجهه با حریم خصوصی یک موضع تحویل گرایانه است. حقوق و آزادی‌هایی که تحت عنوان «حریم خصوصی» قابل حمایت هستند به طور منفرد و در بطن سایر قواعد مختلف حقوقی نظام حقوقی ایران - هرچند به طور ناقص - مورد حمایت قرار گرفته اند.

علیپور و غلامی (۱۳۹۳) حریم زندگی خصوصی، چگونه راه را بر نامحرم ببندیم، نشر عدالت، به این نتیجه رسیدند که اصل ۱۶۷ قانون اساسی و ماده ۳ قانون آئین دادرسی مدنی قاضی را موظف ساخته است تا در صورت سکوت قوانین و منابع معتبر اسلامی یا فتاوی معتبر حکم قضیه را صادر کنند. لذا آنچه درباره حمایت از حریم خصوصی در منابع و فتاوی معتبر اسلامی مشاهده می‌شود به گونه غیرمستقیم وارد نظام حقوقی ایران شده است و قابلیت استدلال و استناد در رسیدگی‌های قضایی را دارد. بر خلاف قوانین اساسی کشورهای دیگری که از حریم خصوصی به صورت مشخص و در قالب اصل یا اصول خاصی حمایت کرده اند در قانون اساسی ایران، متن خاصی که از حریم خصوصی تحت این عنوان حمایت کرده باشد وجود ندارد.

ب-پیشینه حمایت از حریم خصوصی در اسناد بین المللی

ویلیام و بولتون (۱۳۹۰) تاریخ و سازمان و وظایف کانون وکلای دادگستری انگلستان، ترجمه حسینقلی کاتبی، انتشارات آبان، بیان می‌دارند از دیگر اسنادی که به این موضوع پرداخته اند، عبارتند از: اعلامیه حقوق بشر اسلامی (قاهره، ۱۹۹۰م) در بند (الف) از ماده ۶ و بند ب و ج ماده ۱۸ و بیانیه تهران (۱۹۶۸م) و دستورالعمل اتحادیه اروپا در مورد حمایت از داده‌ها (۱۹۹۵م) که همگی دلالت بر موقعیت ویژه این حق انسانی دارند.

سجادی، (۱۳۸۹)، نگهداری از محتوای پیام‌های الکترونیکی، نشر دادگستر، شماره ۲۹ بیان می‌دارد برخی اموری که باید زندگی اشخاص در برابر آن حمایت شود عبارتند از: دخالت در زندگی خصوصی،

مسکن و خانواده، دخالت در تمامیت جسمی و ذهنی یا آزادی روحی و فکری، تعرض به شرف، آبرو و اعتبار شخص، در معرض تهمت قرار گرفتن، افشای غیر موجه اموری از زندگی شخصی که موجب ایزاء می شود استفاده از نام، هویت، یا تشابه وی، جاسوسی، دخالت بی مورد، مشاهده یا تحت مراقبت قرار دادن شخص، دخالت در مکاتبات شخص، افشای اطلاعاتی که در نتیجه اعتماد شغلی از کسی دریافت کرده یا به کسی داده است.

۷- روش تحقیق

روشی که برای این تحقیق به کار گرفته شده است روش توصیفی-تحلیلی است. برای این منظور از ابزارهایی استفاده خواهد شد، از جمله، استفاده از منابع موجود در کتابخانه ها و بانک های اطلاعاتی. پس از جمع آوری منابع و فیش برداری از آن ها، به تشریح و تحلیل مطالب، شناسایی معضلات مربوطه و راه های احتمالی پاسخگویی به آن ها، پرداخته خواهد شد. این پژوهش اساسا با استفاده از آخرین و جدیدترین مقالات و کتاب ها و اسناد حقوقی و هم چنین منابع معتبر الکترونیکی انجام خواهد شد. روش تجزیه و تحلیل داده ها از طریق روش تحلیلی استنباطی است.

۸- نوآوری تحقیق

نوآوری این موضوع از آن حیث است که احکام مربوط به حریم خصوصی می باشد و این پژوهش در صدد آن است تا بررسی دقیق و همه جانبه ای از موضوع داشته باشد.

۹- ساختار تحقیق

در این پایان نامه در قالب ۵ فصل به بررسی موضوع پرداخته شده است. در فصل اول و دوم کلیات و ادبیات و مبانی تحقیق و در فصل سوم و چهارم به بررسی موضوع اصلی این پایان نامه پرداخته شده است. در انتها نیز نتیجه گیری و پیشنهادها ذکر شده است.

فصل دوم

ادبیات و پیشینه تحقیق

مبحث اول: تعاریف

گفتار اول - تعریف حریم

«حریم» عبارت از اموری است که انسان از آن دفاع کرده، در مقام حمایت از آن بر می‌خیزد. هم‌چنین حریم به معنای حرمت و آبروی مردم و... به کار رفته است. «حریم» از حرمت به معنای منع است به این دلیل تعرض دیگران به حق صاحب حریم، ممنوع است. البته واژه حریم برای غیر از انسان و در ارتباط با اموال نیز به کار رفته است. واژه «خصوصی» به معنای ویژه و اختصاصی در زبان عربی استعمال شده است. با وجود پیشینه‌ی گسترده بحث از حریم خصوصی باید گفت واژه حریم خصوصی از قدمت زیادی برخوردار نیست؛ به عبارت دیگر نباید به دنبال تعریف این واژه در سنت فقهی - حقوقی گشت، اگر چه مفاهیم و مصادیق متعدد و هماهنگی در این خصوص وجود دارد. حقوق‌دانان نیز تعاریف متعددی از حریم خصوصی ارائه داده‌اند. برخی از این تعاریف عبارتند از: حق بر تنها ماندن؛ دسترسی محدود دیگران به انسان و توانایی ایجاد مانع در برابر دسترسی ناخواسته و ناخوانده به انسان؛ محرمانگی و پنهان ساختن برخی امور از دیگران؛ کنترل بر اطلاعات شخصی؛ حمایت از شخصیت و کرامت؛ حق بر عالم صمیمیت و کرامت انسان‌ها. هم‌چنین در تعریفی جامع، حریم خصوصی قلمرو زندگی هر فرد دانسته شده است که نوعاً یا عرفاً و یا با اعلان قبلی، انتظار دارد دیگران بدون رضایت وی به اطلاعات راجع به آن قلمرو دسترسی نداشته باشند یا به آن قلمرو وارد نشوند یا به آن قلمرو نگاه یا نظارت نکنند یا به هر صورت دیگری وی را در آن قلمرو مورد تعرض قرار ندهند. آیین‌نامه اجرایی قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات، حریم خصوصی را قلمروی از زندگی شخصی فرد معرفی کرده است «که انتظار دارد دیگران بدون رضایت یا اعلام قبلی وی یا به حکم قانون یا مراجع قضایی آن را نقض نکنند؛ از قبیل حریم جسمانی، وارد شدن، نظاره کردن، شنود و دسترسی اطلاعات شخصی فرد از طریق رایانه، تلفن همراه، نامه، منزل مسکونی، خودرو و آن قسمت از مکان‌های اجاره شده خصوصی نظیر هتل و کشتی هم‌چنین آنچه حسب قانون، فعالیت حرفه‌ای خصوصی هر شخص حقیقی و حقوقی محسوب می‌شود؛ از قبیل اسناد تجاری و اختراعات و اکتشافات.»

گفتار دوم: حمایت از حریم خصوصی

باید متذکر شد که حریم خصوصی یکی از مهمترین حقوق اولیه یک شهروند می باشد این نکته مورد توجه است که دلیل حمایت از حریم خصوصی چیست. بطور کلی می توان سه دسته طبقه بندی برای پاسخ به سؤال مذکور مطرح کرد.

۱- حمایت حریم خصوصی ناظر به حمایت از شخصیت انسانی.

۲- حمایت حریم خصوصی ناظر به حمایت از مالکیت.

۳- حمایت حریم خصوصی ناظر به حمایت از حیثیت افراد، که در ذیل به تفصیل به آنها می پردازیم.

شخصیت انسان بواسطه انسان بودن، یعنی انسان به ماهو انسان و به خودی خود واجد حمایت است و این حمایت از بدو تولد هر انسان با او بوجود می آید و در طول زندگی با اوست و تا مرگ او کماکان این حمایت بصورت ناخودآگاه جریان دارد. تفاوت انسان با دیگر مخلوقات خداوند در همین شخصیت انسانی است، که پروردگار، او را آزاد و معقول آفریده است و نامش را «اشرف مخلوقات» نهاده، شخصیت والای انسانی اقتضاء دارد، محیط زندگی او مصون از هرگونه ناامنی و تعرض باشد. زیرا شخصیت انسان هنگامی رشد و تعالی دارد که او در محیطی مناسب و دور از هرگونه نگرانی به کار مورد علاقه اش پردازد و در چنین فضایی است که انسان به بالندگی مادی و معنوی می رسد. بطور مثال؛ پیامبر اسلام (ص) قبل از مبعوث شدن به رسالت، جهت عبادت و راز و نیاز با معبود خویش، غار حرا را انتخاب می کند و در هنگام شب وقتی همگان در خواب هستند به غار می روند و آنجا را حریم خصوصی خود برای نیایش بر می گزینند تا اینکه جبرئیل امین مژده رسالت و پیامبری را به ایشان ابلاغ می فرماید.

حریم خصوصی با آزادی و استقلال انسان و حق تعیین سرنوشت خود و در یک کلام، با دفاع از کرامت انسانی ارتباط تنگاتنگی دارد. از یک طرف همانگونه که اشاره شد، فضای لازم را برای رشد و تکامل شخصیت افراد فراهم می آورد و به انسان امکان می دهد که فارغ از فشارها و ملاحظات و محذورات برای خود خلوت و تنهایی و آرامش و امنیت خاطر داشته باشد و به درجات مادی و معنوی نایل شود و خود را مورد ارزیابی قرار دهد، و از سوی دیگر حمایت از حریم خصوصی مانع خورد شدن شخصیت انسان می شود. بعبارت دیگر چون انسانها همواره دارای نکات و نقاط ضعف می باشند و هر انسانی سعی دارد که این نقاط ضعف خود را از دیگران بپوشاند تا آبرو و حیثیت خود را حفظ نماید، بنابراین اگر افرادی به حریم خصوصی آنان وارد شوند و به این نقاط ضعف دسترسی پیدا کنند، حیثیت و آبروی آن اشخاص به مخاطره می افتد و چه بسا که عواقب هولناکی در پی داشته باشد. اگر صفحه